

JOR 2005/223

Rechtbank Maastricht

25 mei 2005, 96845/HA ZA 04-1088.

(Mr. Sijmonsma)

S.J. Moonen te Hoensbroek,
eiser in conventie,
gedaagde in reconventie,
procureur: mr. J.H.M. Daniels,
tegen
Giesen Vlees en Vleeswaren BV te
Heerlen,
gedaagde in conventie,
eiseres in reconventie,
procureur: mr. J.T.J. Gorissen.

Beroep pandhouder op verkrijging van
eigendom onder bijzondere titel,
Vermenging, Pandrecht herleeft niet indien
eigendomsoverdracht op grond van
pauliana met terugwerkende kracht wordt
vernietigd

[BW Boek 3 - 53 lid 1; 84 lid 1; 250; 251]

» **Samenvatting**

Eiser in conventie tevens gedaagde in reconventie heeft ter zake van de beweerdelijke eigendomsoverdracht aan hem niet meer gesteld dan dat de auto op 3 februari 2004 aan hem in eigendom is overgedragen. Gedaagde in conventie tevens eiseres in reconventie heeft die stelling niet bestreden, zodat in beginsel ervan uit dient te worden gegaan dat de auto aan eiser in eigendom is overgedragen. Het beginsel dat dient te worden uitgegaan van erkende of niet betwiste feiten wordt echter opzij gezet indien dwingendrechtelijke bepalingen zich verzetten tegen de toelaatbaarheid of juistheid van zo'n gesteld feit. De rechtbank is voorhands van oordeel dat hiervan sprake is. De wet regelt namelijk in art. 3:250 en 251 BW limitatief op welke wijze een pandhouder onder bijzondere titel eigenaar kan worden. Gesteld noch

gebleken is echter dat één van die wijzen zich heeft voorgedaan. Sterker nog, er is in het geheel niet gesteld of gebleken wat de titel van de eigendomsoverdracht in dit geval is geweest. Deze vragen van dwingend recht dienen ambtshalve door de rechtbank te worden onderzocht.

Een titelonderzoek ter zake van de eigendomsoverdracht dient in elk geval te geschieden gelet op het beroep van gedaagde op art. 3:46 lid 1 aanhef en onder sub 3 aanhef en onder a BW. Gesteld is immers dat die eigendomsoverdracht heeft plaatsgevonden op 3 februari 2004 terwijl op 1 april 2004 de vernietiging is ingeroepen.

Om proceseconomische redenen worden nog enige oordelen gegeven.

Voorzover er inderdaad sprake is geweest van eigendomsoverdracht is het pandrecht door vermenging tenietgegaan. Dit pandrecht herleeft niet indien de eigendomsoverdracht op grond van de pauliana met terugwerkende kracht wordt vernietigd. Een vernietiging op grond van de pauliana werkt immers slechts tussen partijen waarbij de titel van de overdracht tussen eiser en zijn zoon haar kracht blijft behouden en dus in stand blijft.

Een ander oordeel (dus wel herleving van het pandrecht) zou met zich brengen dat eiser ten opzichte van iedereen, behalve ten opzichte van gedaagde en de zoon, eigenaar van de auto zou zijn terwijl hij in de verhouding gedaagde-eiser-zoon pandhouder zou zijn en de zoon eigenaar. Een dergelijke hybride situatie past niet in het wettelijk stelsel.

[beslissing/besluit](#)

» **Uitspraak**

(...; red.)

2. Het geschil

In conventie en in reconventie

2.1. Moonen stelt dat hij op 11 april 2001 € 36.302,42 heeft geleend aan zijn zoon (hierna de zoon genoemd) waarbij zijn zoon de auto van hem, een Landrover Discovery (hierna te noemen de auto), aan Moonen in pand heeft gegeven. Op 22 januari 2003 is een notariële pandakte opgemaakt. Op 3 februari 2004 heeft de zoon de auto in eigendom overgedragen aan Moonen. Op grond van een vonnis van de rechtbank Maastricht van 29 oktober 2003, gewezen tussen Giessen enerzijds en de zoon anderzijds, is de zoon veroordeeld om aan Giessen € 11.208,34 te betalen. Giessen heeft vervolgens executoriaal beslag gelegd op de auto en deze is executoriaal verkocht voor € 7.300,=. Dit bedrag rust nog in depot bij de deurwaarder: Giessen erkent namelijk niet dat Moonen eigenaar was van de auto en wenst de verkoopopbrengst zelf te houden.

Verder in conventie

2.2. Moonen heeft op grond van het vorenstaande gevorderd dat de rechtbank, zoveel mogelijk uitvoerbaar bij voorraad:

a voor recht verklaart dat de executieopbrengst van de auto, groot € 7.300,=, welk bedrag in depot staat bij deurwaarder Quaedvlieg te Heerlen volledig aan eiser toekomt;

b gedaagde veroordeelt om binnen 24 uur na betekening van dit vonnis zijn medewerking te verlenen om de executieopbrengst van de auto volledig aan eiser uit te keren, een en ander op verbeurte van een dwangsom van € 500,= voor elke dag of gedeelte daarvan dat niet wordt voldaan aan het te wijzen vonnis, nadat het in deze te wijzen vonnis zal zijn betekend;

c gedaagde veroordeelt om tegen behoorlijk bewijs van kwijting aan eiser te voldoen € 1.381,73, zijnde de executiekosten vermeerderd met de

wettelijke rente ex art 6:119 BW vanaf heden, de dag van dagvaarding tot aan de dag der algehele voldoening;

d gedaagde veroordeelt in de kosten van de procedure.

2.3. Giessen voert verweer hetwelk – samengevat en voorzover thans van belang – het volgende inhoudt.

Moonen stelt dat hij enerzijds aanspraken heeft als eigenaar en anderzijds aanspraken heeft als pandhouder. Omdat het één het ander uitsluit, is er sprake van een obscuur libel.

De auto is door de zoon begin januari 2003 vanuit België ingevoerd. Bij een dergelijke invoer geldt dat de auto gedurende 12 maanden niet belast mag worden met een pandrecht. Nu Moonen stelt dat er sprake is van bezitloos pandrecht geldt de beschermingsbepaling van art. 3:238 BW niet. Voorzover er wel een pandrecht is geweest, is dit vervallen omdat pandhouder en eigenaar dezelfde persoon zijn geworden.

Indien er nog wel sprake is van een pandrecht, is dit paulianeus gevestigd omdat uit niets blijkt dat er indertijd is overeengekomen dat de zoon een pandrecht aan Moonen zou verlenen waarbij Giessen een beroep doet op de artt. 3:46 en 47 BW. Deze paulianeuze handeling is voor derden niet kenbaar geweest zodat Moonen zich niet kan beroepen op het feit dat de jaartermijn genoemd in die artikelen inmiddels is verstreken. Een en ander geldt ook voorzover er sprake is geweest van een eigendomsoverdracht. Giessen stelt dat hij per 1 mei 2004 de verpanding en de eigendomsoverdracht heeft vernietigd op grond van de paulianeusheid van die handelingen. Voorzover de handelingen niet als paulianeus gekwalificeerd kunnen worden, heeft Moonen door een en ander in elk geval onrechtmatig gehandeld. Hij had immers ernstig rekening moeten houden

met het feit dat door zijn handelen andere crediteuren niet of slechts ten dele voldaan kunnen worden. De executieopbrengst van € 7.000,= dient daarom aan Giessen te worden afgedragen.

Voorzover Moonen stelt dat hij als pandhouder de executie heeft overgenomen, faalt die stelling omdat hij de artikelen 496 jo 461a Rv niet in acht heeft genomen. Hij heeft dus de executie niet overgenomen waarmee geen recht van voorrang op de opbrengst is ontstaan. Omdat Moonen gehandeld heeft in strijd met de artt. 3:250 en 251 BW hoeft Giessen de executiekosten niet te vergoeden. Verder zou Moonen die kosten, als beweerdelijk pandhouder, altijd hebben moeten maken.

Verder in reconventie

2.4. Op grond van het hiervoor onder 2.3 weergegevene vordert Giesen dat het de rechtbank moge behagen bij vonnis, uitvoerbaar bij voorraad te verklaren voor recht dat:

primair:

1 er sprake is van paulianeus handelen van S.J. Moonen ten opzichte van Giesen;

2 S.J. Moonen deswege ten opzichte van Giessen noch een pandrecht op de auto heeft verkregen noch daarvan eigenaar is geworden;

3 S.J. Moonen geen recht van voorrang op de opbrengst van de auto heeft verkregen;

4 De opbrengst van de auto deswege toekomt aan Giessen;

subsidiair:

1. S.J. Moonen onrechtmatig heeft gehandeld ten opzichte van Giessen en deswege schadevergoedingsplichtig is geworden jegens Giessen

en

2. het de rechtbank moge behagen bij vonnis, uitvoerbaar bij voorraad, Moonen te veroordelen om aan Giessen te voldoen, bij wege van schadevergoeding, € 7.000,= te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 16 juni (2004 neemt de rechtbank aan omdat op die dag de executoriale verkoop heeft plaatsgevonden) tot aan de dag der algehele voldoening, een gedeelte van de dag als gehele dag begrepen met veroordeling van Moonen in de kosten van de procedure.

2.5. De vordering wordt door Moonen weersproken, waartoe wordt verwezen naar zijn dagvaarding, conclusies van antwoord en het proces-verbaal van comparitie.

3. De beoordeling

In conventie en in reconventie

3.1. Moonen heeft in elk geval bij antwoord in reconventie zodanig duidelijk gemaakt dat hij zich primair op zijn eigendomsrecht beroept en subsidiair op zijn pandrecht dat alleen al om die reden niet nader meer hoeft te worden ingegaan op de stelling van Giessen dat de dagvaarding een obscuur libel zou zijn.

3.2.1. De rechtbank zal eerst vaststellen van welke feiten dient te worden uitgegaan. Erkend dan wel niet of onvoldoende gemotiveerd weersproken staat vast dat Moonen op 11 april 2001 € 36.302,42 aan zijn zoon heeft geleend. Bij notariële akte van 22 januari 2003 is door de zoon een bezitloos pandrecht op de auto gegeven aan Moonen. Bij vonnis van deze rechtbank van 29 oktober 2003 is de zoon veroordeeld om aan Giessen € 11.208,34 te betalen. Op 25 maart 2004 heeft deurwaarder Quaedvlieg op grond van het vonnis van 29 oktober 2003 executoriaal beslag gelegd op de auto. Giessen heeft op 1 april 2004 de rechtshandelingen die ten grondslag hebben gelegen aan de

verpanding en de beweerdelijke eigendomsoverdracht vernietigd met een beroep op de pauliana. De auto is met instemming van beide partijen bij executoriale verkoop verkocht en de koopsom ligt bij de deurwaarder in depot.

3.2.2. Moonen stelt dat de executieopbrengst € 7.300,= is, Giessen stelt dat die opbrengst € 7.000,= bedraagt. Nu het door de deurwaarder opgemaakte proces-verbaal van de executoriale verkoop (overgelegd als productie 1 antwoord in conventie) die op 16 juni 2004 heeft plaatsgevonden, vermeldt dat de auto is verkocht voor € 7.000,= zal de rechtbank er van uit gaan dat dit bedrag bij de deurwaarder in depot ligt.

3.3. Zo de zoon al geen pandrecht heeft mogen vestigen op de auto in verband met bestaande invoerwetgeving, staat in deze regelgeving nergens vermeldt dat de zoon ter zake beschikkingsonbevoegd is in privaatrechtelijke zin. De rechtbank merkt nog op dat dit ook logisch is: het ontnemen of beperken van civielrechtelijke beschikkingsbevoegdheid enkel op grond dat een zaak wordt ingevoerd, druist immers in tegen de kenmerken van het eigendomsrecht. De vraag of Moonen dus te goeder trouw was is niet relevant.

3.4.1. Moonen heeft terzake de beweerdelijke eigendomsoverdracht aan hem niet meer gesteld dan dat de auto op 3 februari 2004 aan hem in eigendom is overgedragen. Giessen heeft die stelling niet bestreden zodat er in beginsel van uit dient te worden gegaan dat de auto aan Moonen in eigendom is overgedragen. Het beginsel dat de rechtbank dient uit te gaan van erkende of niet betwiste feiten wordt echter opzij gezet indien dwingendrechtelijke bepalingen zich verzetten tegen de toelaatbaarheid of juistheid van zo'n gesteld feit. De rechtbank is voorshands van oordeel dat hiervan sprake is. De rechtbank gaat er namelijk voorshands van uit dat de wet in

de artt. 3:250 en 251 BW limitatief regelt op welke wijze een pandhouder onder bijzondere titel eigenaar kan worden. Gesteld noch gebleken is echter dat één van die wijzen zich heeft voorgedaan. Sterker nog, er is in het geheel niet gesteld of gebleken wat de titel van de eigendomsoverdracht in dit geval is geweest. Deze vragen van dwingend recht dienen ambtshalve door de rechtbank te worden onderzocht zodat de rechtbank, ter voorkoming van "verrassingsbeslissingen" partijen in staat zal stellen zich hierover uit te laten. Voor alle duidelijkheid: de rechtbank sluit dus niet uit dat er in het geheel geen sprake is geweest van een eigendomsoverdracht zodat er terzake die overdracht ook niets te vernietigen viel op grond van de pauliana en Moonen pandhouder is gebleven (het beroep op de pauliana daargelaten).

3.4.2. De rechtbank merkt nog op dat een titelonderzoek terzake de eigendomsoverdracht in elk geval dient te geschieden gelet op het beroep van Giessen op art. 3:46, lid 1 aanhef en onder sub 3 aanhef en onder a BW. Gesteld is immers dat die eigendomsoverdracht heeft plaatsgevonden op 3 februari 2004 terwijl op 1 april 2004 de vernietiging is ingeroepen.

3.5. Om proces-economische redenen zal de rechtbank nog enige oordelen geven.

Voorzover er inderdaad sprake is geweest van eigendomsoverdracht, is het pandrecht door vermenging teniet gegaan. Dit pandrecht herleeft niet indien de eigendomsoverdracht op grond van de pauliana met terugwerkende kracht wordt vernietigd. Een vernietiging op grond van de pauliana werkt immers slechts tussen partijen waarbij de titel van de overdracht tussen Moonen en zijn zoon haar kracht blijft behouden en dus in stand blijft.

De rechtbank wijst er verder nog op dat een ander oordeel (dus wel herleving van het

pandrecht) met zich zou brengen dat Moonen ten opzichte van iedereen, behalve ten opzichte van Giessen en de zoon, eigenaar van de auto zou zijn terwijl hij in de verhouding Giessen-Moonen-zoon pandhouder zou zijn en de zoon eigenaar. Een dergelijke hybride situatie past niet in het wettelijk stelsel.

3.6. Voorzover er in het geheel geen eigendomsoverdracht is geweest, dient ervan te worden uitgegaan dat Moonen pandhouder is gebleven van de auto (op 3 februari 2004 is in dat geval immers niets geschied). Het staat immers vast dat de auto bezitloos is verpand op 22 januari 2003. Nu de vernietiging van de aan die verpanding ten grondslag liggende rechtshandeling is geschied bij verklaring van 1 april 2004, zijn de artt. 3:46 en 47 BW niet van toepassing. De in die artikelen bedoelde jaartermijn is namelijk overschreden. Giessen stelt echter dat het feit dat bezitloze verpanding niet kenbaar is, met zich brengt dat er sprake is van misbruik van recht indien een beroep wordt gedaan op het verstrijken van die termijn. Subsidiair stelt hij dat het in strijd is met de redelijkheid en billijkheid om op die termijnverstrijking een beroep te doen. Meer subsidiair stelt hij dat in elk geval de bewijslast dient te worden omgekeerd dan wel dat voorshands vaststaat dat er paulianeus is gehandeld.

De rechtbank kan die stelling niet volgen. De primaire en subsidiaire stelling niet omdat het aanvaarden daarvan met zich brengt dat aan voor het handelsverkeer belangrijke mogelijkheden als bezitloos pandrecht onacceptabele procesrisico's worden verbonden. Voorzover Giessen heeft willen stellen dat dit anders is in de onderhavige verhouding omdat dit een vader-zoon verhouding is, faalt die stelling omdat niet duidelijk is geworden dat de lening en het terzake die lening verleende pandrecht enkel en alleen een familiale achtergrond hebben. De rechtbank wijst er hierbij verder op dat voor hantering van

dergelijke zware sancties onvoldoende is gesteld. Met name is niets gesteld over de inhoud e.d. van de procedure Giessen-zoon, de vermogenstoestand van de zoon over de jaren waar het hier over gaat en de zaken waarmee de zoon zich bezig hield in die jaren. Voor de meer subsidiaire stelling is te weinig gesteld en gebleken omdat alleen het feit dat Moonen en zijn zoon familie zijn, niet mag leiden tot zulke zware juridische gevolgen. De rechtbank laat hierbij meewegen dat vaststaat dat Moonen reeds in 2001 een groot bedrag aan zijn zoon heeft geleend. Het is dan ook aan Giesen om te bewijzen dat de verpanding paulianeus is geweest waarbij hij echter allereerst bij de hierna te nemen akte zijn stelling dat de verpanding paulianeus is geweest, nader dient te onderbouwen.

3.7. Het beroep op onrechtmatig handelen is, vooral gelet op het feit dat de leningsovereenkomst vast staat en uit 2001 stamt, er geen inzicht is gegeven in de inhoud en het tijdsverloop van de procedure Giessen-zoon die heeft geleid tot het vonnis van 29 oktober 2003 en de financiële situatie van de zoon, zo onvoldoende feitelijk onderbouwd dat dit zal worden verworpen.

3.8. Moonen heeft bij antwoord in reconventie een brief dd 28 mei 2004 van de executerend deurwaarder Quaedvlieg overgelegd. In deze brief is onder meer vermeld: “(...) Ik stel voor dat ik als volgt te werk ga:

Ik bepaal de openbare verkoop thans op woensdag 16 juni a.s. te 11.00 uur (...) en stort de opbrengst na aftrek van mijn kosten op een bankrekening onder mijn beheer. (...) en kunt u zonder tijdsdwang overleggen of procederen inzake de geschilpunten.”

Kennelijk zijn partijen het hiermee eens geweest. Nu is gesteld noch gebleken dat Giessen naar aanleiding van deze brief heeft kenbaar gemaakt dat hij ondanks deze

afspraak verweren zou voeren als hij thans onder d van zijn antwoord in conventie voert, kan hij deze verweren thans naar redelijkheid en billijkheid niet meer voeren. Moonen heeft immers uit het feit dat Giessen niets heeft laten weten mogen afleiden dat partijen onder elkaar slechts zouden strijden over de vragen of er al dan niet sprake is van een geldig pandrecht en/of eigendomsoverdracht en dat er tussen partijen geen vragen gesteld zouden worden over de formele gang van zaken betreffende de executie e.d.

3.9. In afwachting van de te nemen aktes zal iedere verdere beslissing worden aangehouden.

4. De beslissing

De rechtbank:

In conventie en in reconventie:

verwijst de zaak naar de rol van 22 juni 2005 voor akte zijdens Moonen houdende uitlating conform het hiervoor onder 3.4 overwogene en zijdens Giessen conform het hiervoor onder 3.6 overwogene;

bepaalt dat elke partij vier weken nadat de andere partij haar hiervoor genoemde akte heeft genomen, een antwoordakte mag nemen;

houdt iedere verdere beslissing aan.

» Noot

1. Door de rechtbank is vastgesteld dat vader Moonen een geldlening heeft verstrekt aan zoon Moonen en dat Moonen jr. een stil pandrecht op zijn auto aan Moonen sr. heeft verleend. Vast staat eveneens dat Giessen een vordering op Moonen jr. heeft, dat Giessen voor die vordering een executoriale titel heeft verkregen, dat Giessen de auto met instemming van Moonen sr. heeft

geëxecuteerd en dat de verkoopopbrengst onder de deurwaarder berust. Wat Giessen en Moonen sr. verdeeld houdt is de vraag aan wie van hen beiden de executieopbrengst toekomt.

2. Moonen sr. beroept zich niet alleen op zijn pandrecht maar tevens en primair beroept hij zich erop door overdracht eigenaar van de auto te zijn geworden nadat deze aan hem was verpand en voordat deze is geëxecuteerd. Giessen stelt dat Moonen sr. zich noch op een pandrecht, noch op een eigendomsrecht kan beroepen. Ter onderbouwing van deze stelling voert Giessen onder meer aan dat hij zowel de verpanding als de eigendomsoverdracht heeft vernietigd en dat, als sprake zou zijn geweest van zowel een (geldig) pandrecht als van een (geldige) overdracht, het pandrecht door vermenging teniet is gegaan.

3. De rechtbank beslecht het geschil tussen Moonen sr. en Giessen vooralsnog niet maar wijst een tussenvonnis omdat (i) onduidelijk is welke titel aan de overdracht aan Moonen sr. ten grondslag zou hebben gelegen en (ii) Giessen naar het oordeel van de rechtbank nog niet heeft bewezen dat de verpanding paulianeus is geweest. De rechtbank stelt partijen in de gelegenheid om zich over deze kwesties uit te laten bij akte en antwoordakte.

4. Ik beperk mijn commentaar op dit tussenvonnis tot twee rechtsoverwegingen waarin de onduidelijkheid over de titel die aan de door Moonen sr. gepretendeerde overdracht ten grondslag zou hebben gelegen de rechtbank parten lijkt te spelen. In r.o. 3.4.1 overweegt de rechtbank dat een pandhouder uitsluitend eigenaar kan worden van een aan hem verpande zaak op één van de in art. 3:250–251 BW beschreven wijzen. Deze overweging acht ik onjuist. In art. 3:250–251 BW heeft de wetgever dwingende voorschriften gegeven voor de verkoop van een verpande roerende zaak indien die verkoop geschiedt tot

verhaal van de vordering van de pandhouder op de opbrengst. Die bepalingen staan er mijns inziens niet aan in de weg dat een verpande zaak wordt verkocht en overgedragen aan de pandhouder als die verkoop en overdracht niet strekken tot verhaal door de pandhouder. Ik meen dat een pandgever en een pandhouder verkoop mogen overeenkomen van een verpande roerende zaak aan de pandhouder en dat zo een overeenkomst de titel kan vormen die de overdracht van die zaak aan de pandhouder rechtvaardigt, mits de pandhouder zich niet op de koopsom verhaalt.

A.J. Verdaas, onderzoeker
Onderzoekcentrum Onderneming & Recht
en specialist Financiering & Zekerheden,
Juridische Zaken SNS REAAL Groep

5. In r.o. 3.5 doet de rechtbank een poging om helderheid te verschaffen over wat het lot van het pandrecht op de auto zou zijn als deze auto na de vestiging van het pandrecht eerst in eigendom aan de pandhouder zou zijn overgedragen en vervolgens de eigendomsoverdracht zou zijn vernietigd. De rechtbank miskent hier dat een eigendomsoverdracht niet kan worden vernietigd. Uitsluitend rechtshandelingen staan aan vernietiging bloot. Een eigendomsoverdracht is geen rechtshandeling, maar het resultaat van een geldige levering, krachtens een geldige titel, door een beschikkingsbevoegde; zie art. 3:84 lid 1 BW. Het ligt dan ook voor de hand om een “paulianeuze overdracht” van een zaak aan te tasten door vernietiging van de titel op grond waarvan de zaak is overgedragen, bijvoorbeeld een koopovereenkomst.

6. Zou in het onderhavige geval inderdaad de titel van overdracht zijn vernietigd, dan zou als gevolg van de terugwerkende kracht van de vernietiging de overdracht nooit hebben plaatsgevonden omdat er nooit een geldige titel van overdracht is geweest; dit volgt uit art. 3:84 lid 1 BW in verbinding met art. 3:53 lid 1 BW. Het pandrecht van Moonen sr. zou dan niet door vermenging teniet zijn gegaan.